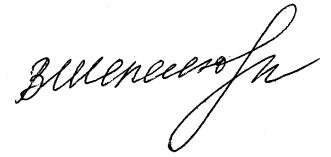

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

ШЕПЕЛЮК ВІРА АНАТОЛІЇВНА

УДК 657(221+633):005(043.3)

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ
КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі обліку і аудиту Вінницького фінансово-економічного університету, м. Вінниця.

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Брадул Олександр Михайлович,
Криворізький національний університет,
професор кафедри обліку, аналізу, аудиту та
адміністрування підприємств гірничо-металургійного
комплексу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Пилипенко Олексій Іванович,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
декан факультету обліку та аудиту;

кандидат економічних наук
Шевченко Любов Ярославівна,
Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
(м. Кривий Ріг),
в. о. завідувача кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться «15» грудня 2015 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.870.01 у Національній академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна,1, ауд. 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна,1.

Автореферат розісланий «13» листопада 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Зоріна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі економічного розвитку України відбувається процес становлення корпоративних прав акціонерів. Їх ефективне функціонування в Україні є однією з актуальних соціально-економічних проблем, що зумовлено характером приватизаційного процесу. Досвід європейських країн показує, що корпоратизація економіки сприяє концентрації капіталу та інвестуванню його за напрямками, впливає на конкурентоспроможність підприємств.

Згідно зі статистичними даними погіршення інвестиційного клімату спричиняє зменшення кількості акціонерних товариств. Це скорочення зумовлюється чинниками як макроекономічного (відсутність стратегії соціально-економічного розвитку, стратегії приватизації, конфлікти між владою і великим бізнесом), так і на мікроекономічного (неефективність та недосконалість обліково-аналітичного забезпечення корпоративних прав) рівнів.

У розвиток теоретичних і організаційно-методичних засад формування корпоративних прав вагомий внесок зробили З. Березій, О. Брадул, О. Вінник, В. Жук, Т. Кашаніна, О. Кібенко, М. Корінько, В. Костюченко, В. Кравчук, В. Мамутов, О. Мельник, І. Спасибо-Фатєєва, М. Томашевська, В. Щербина та ін.

Проблематиці корпоративного сектору в Україні присвячені праці О. Ананьєва, Н. Глузь, Т. Головіна, Н. Горлача, Ю. Єгорова, І. Малика, Т. Халімон та ін. Розкриттю проблем облікового відображення корпоративних прав учасників акціонерних товариств присвячено дослідження, виконане О. Пилипенком.

Не применшуючи внесок науковців у розвиток теоретичних і організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку корпоративних прав, слід констатувати, що не вирішеною залишається проблема сутності, класифікації та оцінки корпоративних прав для потреб бухгалтерського обліку і контролю. Потребують подальших розробок питання, пов'язані з обґрунтуванням та удосконалення існуючих методик внутрішнього контролю корпоративних прав. Зміни у законодавстві, які стосуються корпоративних прав акціонерів, зумовлюють необхідність удосконалення відображення в обліку і у звітності інформації про зазначені права акціонерів для застосування в практичній діяльності вітчизняних підприємств, що актуалізує представлене дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи Вінницького фінансово-економічного університету «Організація і методика розвитку теорії, методології та практики бухгалтерського обліку і контролю в конкурентному середовищі» (номер державної реєстрації 0112U002120). Роль здобувача при виконанні теми полягала у розробці пропозицій щодо документального забезпечення господарських операцій з обліку корпоративних прав та їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку, а також в удосконаленні методики внутрішнього контролю корпоративних прав учасників акціонерних товариств.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування й розвиток теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю корпоративних прав учасників акціонерних товариств.

Досягнення поставленої мети визначило необхідність вирішення таких завдань:

- конкретизувати економіко-правову сутність поняття «корпоративні права» як об'єкта бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю;
- висвітлити існуючі підходи до виділення груп корпоративних прав та розширити їх класифікацію для цілей бухгалтерського обліку;
- проаналізувати відображення і регулювання корпоративних прав у нормативно-правових актах в Україні для виявлення й усунення існуючих суперечностей законодавства;
- розробити елементи облікової політики акціонерних товариств в частині операцій з корпоративними правами для ефективної організації бухгалтерського обліку на підприємствах;
- обґрунтувати документування корпоративних прав учасників акціонерних товариств для прийняття обґрунтованих рішень, які удосконалять процедуру електронного документування господарських операцій на підприємствах;
- оцінити облікове відображення корпоративних прав акціонерів для обґрунтування шляхів його вдосконалення;
- удосконалити порядок відображення корпоративних прав акціонерів у формах фінансової і внутрішньої звітності для розробки ефективних управлінських та інвестиційних рішень;
- визначити пріоритетні напрями застосування сучасних інформаційних технологій для ведення бухгалтерського обліку корпоративних прав та формування якісної інформації щодо них у сучасних комп'ютерних облікових програмах;
- дослідити організацію системи внутрішнього контролю корпоративних прав учасників акціонерних товариств;
- сформувані методичні та організаційні засади внутрішнього контролю корпоративних прав акціонерів;
- розробити документи для використання в ході здійснення внутрішнього контролю корпоративних прав учасників акціонерних товариств.

Гіпотеза дисертаційної роботи ґрунтується на припущенні, що в сучасних умовах господарювання підвищення ефективності й дієвості бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю корпоративних прав залежить від їх змісту, класифікації, організації та методики обліку і контролю, має забезпечити надійний і своєчасний захист корпоративних прав акціонерів.

Об'єктом дослідження є процес облікового відображення та внутрішнього контролю корпоративних прав.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та організаційно-методичних питань бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю корпоративних прав учасників акціонерних товариств.

Методи дослідження. У ході дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні методи і прийоми пізнання. Для уточнення та поглиблення економіко-правової сутності корпоративних прав використано методи теоретичного узагальнення, групування і порівняння, що дало змогу уточнити складові елементи корпоративних прав учасників акціонерного товариства. Методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний використовувалися з метою вдосконалення класифікації корпоративних прав для цілей бухгалтерського обліку. У роботі використано методи аналізу, синтезу, групування, абстрагування, узагальнення,

індукції та дедукції під час розробки організаційно-методичних рекомендацій щодо облікового відображення корпоративних прав учасників акціонерного товариства та організації їх контролю. Для наочного представлення статистичних даних та результатів дослідження використано таблично-графічний метод.

Інформаційною базою дослідження є праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених; законодавчі та нормативні акти України, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання й відображення їх господарських операцій в обліку та звітності; офіційні дані Державної служби статистики України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР); показники звітності акціонерних товариств; дослідження вчених з теоретичних, методичних і організаційних питань обліку та внутрішнього контролю корпоративних прав; матеріали науково-практичних конференцій та семінарів; довідкові та інформаційні видання; дані Інтернет-ресурсів; власні спостереження здобувача. Обробка даних здійснювалася з використанням пакета комп'ютерних програм Microsoft Office.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю корпоративних прав учасників акціонерних товариств. У процесі дослідження отримано результати, що містять наукову новизну:

удосконалено:

– трактування сутності поняття «корпоративні права» як сукупності майнових та немайнових прав акціонерів, що знаходять своє відображення у формі цінних паперів (акцій), дивідендів чи частини майна у статутному капіталі акціонерних товариств, а також передбачені статутом та чинним законодавством України, та склад корпоративних прав, що служить основою розвитку організації і методики їх відображення в системі бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю;

– класифікацію корпоративних прав відповідно до цілей облікового забезпечення (у частині виділення класифікаційної ознаки «за об'єктом відображення в бухгалтерському обліку»: право на дивіденди; право на придбання та викуп акцій; право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації; право на виплату вартості майна при виході учасника), що дозволить повно, достовірно і своєчасно відображати їх на рахунках бухгалтерського обліку й приймати на цій основі ефективні управлінські рішення;

– організаційні засади обліку корпоративних прав у частині розробки первинного документа (Картка обліку корпоративних прав учасників акціонерного товариства). Це дозволить формувати та надавати оперативну й достовірну інформацію суб'єкту господарювання, спростити процедуру перевірки та підвищити її результативність;

– методичні підходи до формування інформації щодо корпоративних прав учасників акціонерних товариств у фінансовій звітності (Форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» шляхом запровадження додаткової статті під назвою «Корпоративні активи» та форми внутрішньої звітності (Звіт корпоративних прав за їх елементами та Внутрішній звіт про корпоративні права учасників акціонерного товариства), що надає змогу поглибити інформативність і достовірність зведеної бухгалтерської інформації;

набули подальшого розвитку:

– методичні аспекти формування й обґрунтування елементів облікової політики в частині корпоративних прав акціонерів, що дозволяє забезпечувати визнання і розмежування об'єктів обліку корпоративних прав;

– систематизація податкових наслідків операцій з корпоративними правами та їх відображення у бухгалтерському обліку, що сприятиме підвищенню обґрунтованості й оперативності вибору суб'єктами господарювання механізму оподаткування таких операцій;

– організаційно-методичне забезпечення формування й відображення в бухгалтерському обліку корпоративних прав шляхом уведення додаткового субрахунку за виокремленням аналітичних рахунків (144 «Корпоративні права»: 144.1 «Право на дивіденди»; 144.2 «Право на придбання та викуп акцій»; 144.3 «Право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації»; 144.4 «Право на виплату вартості майна при виході учасника»), застосування яких слугуватиме повноті й достовірності бухгалтерської інформації;

– трактування сутності поняття «корпоративна інформаційна система» та вимоги й особливості їх використання для раціонального ведення бухгалтерського обліку корпоративних прав, що сприяє реалізації облікової політики акціонерних товариств в комп'ютерному середовищі із застосуванням рекомендованого плану рахунків, інтеграції даних облікової системи та складанню внутрішньої та фінансової звітності;

– поняття «корпоративне управління», котре визначається як система відносин між учасниками акціонерних товариств, які мають право голосу; «корпоративна соціальна відповідальність» визначається як охоплення соціальних, екологічних та контрольних аспектів діяльності бізнесу, що формується на принципах добровільності та взаємодії між зацікавленими сторонами;

– методичне забезпечення внутрішнього контролю корпоративних прав учасників акціонерного товариства; запропоновано Програму перевірки корпоративних прав учасників акціонерного товариства та Звіт контролера про результати внутрішньої перевірки корпоративних прав учасників акціонерного товариства, що дозволить своєчасно виправляти порушення цих прав та забезпечувати їх захист.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення дисертації доведені до рівня методичних узагальнень і прикладного інструментарію, що надає можливість керівництву акціонерних товариств отримувати релевантну облікову інформацію та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо корпоративних прав акціонерів.

Упровадження в практику діяльності акціонерних товариств рекомендацій щодо порядку формування елементів облікової політики в частині корпоративних прав акціонерів, доповнення робочого плану рахунків бухгалтерського обліку субрахунком для обліку корпоративних прав акціонера, удосконалення документообігу з обліку корпоративних прав, упровадження форм внутрішньої звітності та проведення внутрішнього контролю корпоративних прав акціонерів сприятиме підвищенню якості управління досліджуваними підприємствами.

Основні теоретичні та прикладні розробки здобувача упроваджено в практичну

діяльність вітчизняних підприємств та навчальний процес: пропозиції із застосування класифікації корпоративних прав відповідно до цілей облікового забезпечення в розрізі аналітичного обліку (аналітичні рахунки); первинних документів і форм внутрішньої звітності – на ПАТ «ЕЛЕКТРОЗАВОД» (довідка № 04-107/1215 від 09 лютого 2015 року); методика відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами та методики їх внутрішнього контролю – на ПАТ Інжинірінгово-виробниче підприємство «Енергія» (довідка №46-02 від 17 лютого 2015 року); рекомендації щодо вдосконалення організації обліку корпоративних прав, елементів облікової політики за цими операціями; документальне забезпечення господарських операцій з обліку корпоративних прав – на ПАТ «ДТЕК ДНІПРООБЛЕНЕРГО» (довідка № 12-41/7 від 12 березня 2015 року).

Окремі теоретичні і методичні результати дослідження використано при розробці навчально-методичного забезпечення дисциплін «Фінансовий облік 1», «Облікова політика підприємства», «Організація обліку», «Звітність підприємств» «Внутрішньогосподарський контроль», «Податковий облік» (Приватний вищий навчальний заклад «Інститут ділового адміністрування», акт про провадження від 05.02.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові результати, що містяться в роботі, отримані здобувачем особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистої розробки здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися й отримали позитивну оцінку на 7 міжнародних, міжвузівських і всеукраїнських науково-практичних семінарах та конференціях, а саме: I Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту» (м. Житомир, 25-26 жовт. 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку обліково-економічної науки» (м. Житомир, 3–4 листоп. 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України» (м. Ужгород, 7 бер. 2014 р.); Науково-практичній конференції «Соціально-економічні аспекти розвитку України в контексті євроінтеграції» (м. Кривий Ріг, 15 бер. 2014 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фінансово-господарського контролю та його ресурсного забезпечення в умовах глобалізації» (м. Кривий Ріг, 11 квіт. 2014 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 16 працях, у тому числі: 3 колективних монографіях (загальним обсягом 61,52 друк. арк., здобувачу належить 1,23 друк. арк.), 5 статтях у фахових виданнях (загальним обсягом 2,2 друк. арк.), 1 статті в зарубіжному виданні (0,4 друк. арк.), 1 підручнику (загальним обсягом 47,78 друк. арк., здобувачу належить 5,43 друк. арк.), 3 навчальних посібниках (загальним обсягом 110,51 друк. арк., здобувачу належить 11,4 друк. арк.), 3 тезах науково-практичних конференцій (0,42 друк. арк.). Загальний обсяг публікацій, які належать особисто здобувачу, становить 21,08 друк. арк. Публікації відображають основні результати дослідження.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох

розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 180 сторінках друкованого тексту. Робота містить 29 таблиць, 24 рисунки, 7 додатків на 32 сторінках. Список використаних джерел налічує 142 найменування і розміщений на 14 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Економіко-правові основи обліку та контролю корпоративних прав на підприємстві» обґрунтовано економіко - правові засади та розкрито специфіку корпоративних прав акціонерів, удосконалено класифікацію цих прав та запропоновано їх класифікаційні ознаки для цілей бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю і захисту корпоративних прав акціонерів.

Відсутність в Україні необхідного понятійно-категоріального апарату щодо корпоративних прав спричинює проблеми їх тлумачення, що впливає на методичку облікового відображення. Зокрема, запропоновано трактувати це поняття як сукупність майнових і немайнових прав акціонерів, що знаходять своє відображення у формі цінних паперів, дивідендів чи частини майна у статутному капіталі акціонерного товариства, а також передбачені статутом і чинним законодавством України. Це дозволяє сформулювати теоретичну основу для розробки методичних підходів до облікового відображення та внутрішнього контролю операцій, пов'язаних із корпоративними правами учасників акціонерного товариства.

Світовий досвід підтверджує, що в економічно розвинених країнах основою національних економік є корпорації. Вони сприяють: концентрації капіталу й інвестуванню його за напрямками, які забезпечують конкурентоздатність на світових і національних ринках; пом'якшенню суперечностей між трудом і капіталом; подоланню внутрішнього протиріччя людини-власника і людини-працівника; формуванню корпоративної культури.

Сучасна корпорація – це колективне утворення, організація, визнана юридичною особою, створювана шляхом об'єднання підприємств.

Корпоративне управління виступає як система, невід'ємними складовими якої є облік та контроль діяльності корпорації. В межах корпоративного управління окреслюється, яким способом інвестори контролюють діяльність управлінців, визначають відповідальність, яку мають менеджери щодо інвесторів в результаті діяльності корпорації.

З метою розкриття поняття «корпоративні права» проаналізовано підходи до їх тлумачення. Поняття корпоративних прав виходить із сутності корпоративних відносин, щодо участі власників у товаристві. З цього випливає їх розуміння як прав, пов'язаних з участю у товаристві.

Нормативні визначення корпоративних прав, що містяться у Господарському і Податковому кодексі України, а також у Законі України «Про акціонерні товариства», враховують лише правову природу корпоративних прав, оскільки тлумачаться як право власності на частку (пай) у зареєстрованому статутному капіталі юридичної особи.

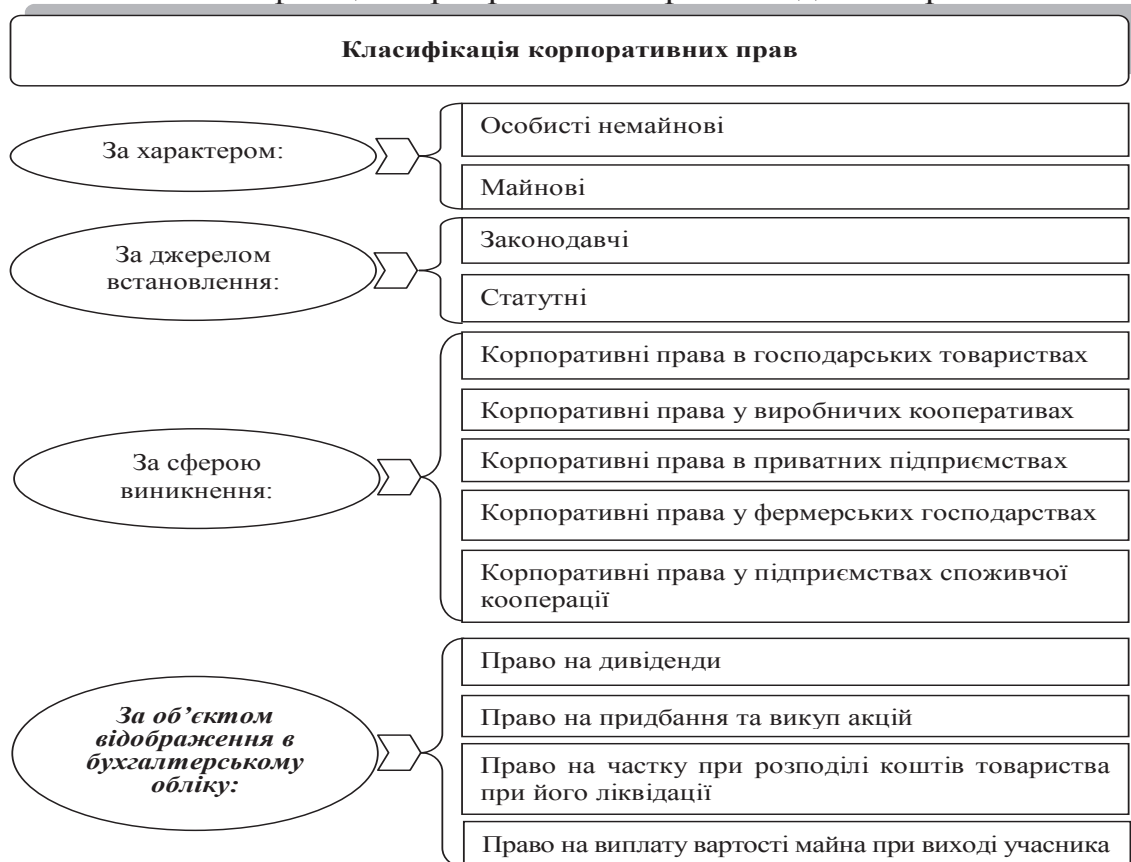
Корпоративні права є комплексом правовідносин, які можна поділити на дві складові: фінансово-майнові корпоративні права (майнові), які є об'єктом бухгалтерського обліку; корпоративні права управління (немайнові), які не є об'єктом бухгалтерського обліку - передбачають перспективу участі у призначенні керівництва підприємства, участь у затвердженні рішень, у т.ч. з приводу розподілу прибутку, реорганізації, виділення частки, продажу або подібної передачі окремого майна, надання згоди на укладення угод та ін.

Аналіз положень бухгалтерського, цивільного та податкового законодавства свідчить про те, що участь у зареєстрованому капіталі товариства може наділяти учасника майновими та немайновими (управлінськими) корпоративними правами. Складові корпоративних прав як майнового, так і немайнового характеру, залежать від частки учасників у статутному капіталі товариств або кількості акцій, які йому належать, що дозволяє встановити правовий зв'язок між підприємством та його засновниками. Зв'язок немайнових прав з майновими обумовлений тим, що управління спрямоване на організацію діяльності товариства, та забезпеченню прибутків учасникам (акціонерам).

На підставі узагальнення підходів до визначення поняття корпоративних прав уточнено його сутність з урахуванням економічної та облікової складової.

В економічній літературі виокремлюють корпоративні права за різними ознаками, проте відсутній єдиний підхід до класифікації даних прав для цілей бухгалтерського обліку з метою прийняття управлінських рішень.

Узагальнена класифікація корпоративних прав наведена на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація корпоративних прав за їх ознаками

* Примітка: розробка здобувача

У роботі вдосконалено класифікацію в частині виділення класифікаційної ознаки «за об'єктом відображення в бухгалтерському обліку», за якою визначено право на дивіденди; право на придбання та викуп акцій; право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації; право на виплату вартості майна при виході учасника. Це дозволяє суб'єктам господарювання розкрити механізм використання корпоративних прав, а також правильно, своєчасно й достовірно відобразити їх в бухгалтерському обліку та податкових розрахунках.

У другому розділі «**Організація та методика бухгалтерського обліку корпоративних прав на підприємстві**» обґрунтовано необхідність адаптації облікових систем акціонерних товариств до змін інформаційних потреб як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів. Доведено, що потреби у виявленні, вимірюванні, реєстрації, накопиченні, аналізі й розширенні обсягу та змісту такої інформації невідмінно зростають.

Ринкові відносини вимагають від акціонерних товариств адекватного реагування на зміни, що відбуваються як зовні, так і всередині підприємств, тому правильна побудова та організація облікової роботи суб'єктів господарювання є методом підвищення ефективності роботи підприємства.

Облікова політика на практиці ще не стала засобом реагування на чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на операційну діяльність акціонерних товариств.

За результатами дослідження запропоновано елементи Наказу про облікову політику щодо корпоративних прав учасників акціонерних товариств. З метою забезпечення якісної методичної підтримки облікового процесу в умовах застосування міжнародних стандартів звітності наведено обґрунтування тих елементів облікової політики акціонерних товариств, які враховують специфіку обліку корпоративних прав та їхній взаємозв'язок під дією згрупованих чинників (внутрішніх і зовнішніх), що на них впливають (табл. 1).

Виділені в табл. 1 елементи повинні бути відображені в Наказі або Положенні про облікову політику підприємства в частині організації та методики бухгалтерського обліку корпоративних прав.

Господарські операції в частині корпоративних прав, з метою подальшого відображення на рахунках бухгалтерського обліку повинні бути документально підтверджені. У практиці підприємств використовуються документи, які підтверджують корпоративні права, виражені у формі акцій, облігацій та фінансових інвестицій. Зокрема, на основі періодичної літератури та практики роботи корпорацій систематизовано документи щодо корпоративних прав за групами: організаційні, розпорядчі, спеціалізовані та первинні. Також встановлено відсутність затверджених форм первинних документів щодо операцій, пов'язаних із корпоративними правами учасників акціонерного товариства.

Елементи облікової політики щодо корпоративних прав учасників акціонерного товариства та їх характеристики

Положення облікової політики	Характеристика
Організація ведення бухгалтерського обліку корпоративних прав акціонерів	Визначення відповідальних осіб за ведення бухгалтерського обліку корпоративних прав акціонерів
Склад та класифікація корпоративних прав акціонерів	Складові корпоративних прав учасників акціонерного товариства: право на дивіденди; право на придбання та викуп акцій; право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації; право на виплату вартості майна при виході учасника
Документування операцій, пов'язаних з корпоративними правами (первинні документи та форми внутрішньої звітності)	Перелік первинних документів та форми внутрішньої бухгалтерської звітності, зокрема, в частині корпоративних прав учасників акціонерного товариства, встановлюються на підприємстві самостійно залежно від потреб управління
Оцінка корпоративних прав	Методи оцінки корпоративні права за балансовою вартістю, або ринковою (справедлива вартість). Для підприємств, які ведуть облік та складають фінансову звітність за національними стандартами, корпоративні права оцінюються за балансовою вартістю. Для підприємств, які ведуть паралельний облік та складають звітність не лише за НП(С)БО, а також за МСБО та МСФЗ - за ринковою або справедливою вартістю. Це вартість корпоративних прав, за якою вони можуть купуватись і продаватись на ринках цінних паперів.
Інвентаризація корпоративних прав	Проведення інвентаризації майна, що є внесками до статутного капіталу та засвідчує майнове корпоративне право акціонерів
Відображення на рахунках бухгалтерського обліку корпоративних прав	Узагальнення інформації, щодо корпоративних прав акціонерів на рахунках бухгалтерського обліку, а також розробка системи аналітичних рахунків щодо зазначених прав з метою їх деталізації
Внутрішній контроль за корпоративними правами акціонерів	Застосування прийомів документального контролю з метою розроблення єдиної методики контролю корпоративних прав акціонерів

Джерело розробка здобувача

З метою забезпечення користувачів інформацією щодо корпоративних прав, запропоновано Картку обліку корпоративних прав учасників акціонерного товариства (табл. 2).

Таблиця 2

**Картка обліку корпоративних прав учасників
ПАТ «ЕЛЕКТРОЗАВОД» за 2014 р.**

ПАТ «ЕЛЕКТРОЗАВОД»
(підприємство, організація)

Форма ПД № КОКП-1
Затверджена Положенням про облікову політику
від «05» січня 2015 р.

Картка обліку корпоративних прав учасників акціонерного товариства

Акціонери	Корпоративні права акціонерів			
	Право на дивіденди (вартість дивідендів, грн)		Право на придбання та викуп акцій (вартість акцій, грн)	Право на виплату вартості майна при виході учасника (вартість майна, грн)
	Нарахована сума	Сума до виплати		
Гусак А. О.	0	0	526624,6	573094,7
Куліш О. М.	0	0	515190,9	560652
Українець Ю.С.	0	0	668875	727897,4
Полякова О.М.	0	0	227298,8	247356
.....	....	....	.....	.....
Разом:	0	0	1937989	2 109 000

Посадова особа,
яка склала документ

_____ Підпис

_____ ПІБ

* *Примітка:* розробка здобувача

Пропанова форма (ПД№КОКП-1) первинного обліку дозволить керівництву підприємства сформувати інформаційну базу для достовірного й аналітичного відображення та контролю операцій, пов'язаних із корпоративними правами акціонерів.

Нині в діяльності акціонерних товариствах відсутній підхід до облікового відображення корпоративних прав, тому запропоновано вдосконалити такий елемент методу бухгалтерського обліку, як рахунки. Зокрема, чинним законодавством регламентовано, що корпоративні права включаються до рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», тому для внутрішнього користування суб'єктів господарювання необхідно вдосконалити аналітичний облік до цього рахунку таким чином: 144 «Корпоративні права»: 144.1 «Право на дивіденди»; 144.2 «Право на придбання та викуп акцій»; 144.3 «Право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації»; 144.4 «Право на виплату вартості майна при виході учасника». Запропоновані методичні аспекти аналітичного обліку для внутрішнього користування на підприємстві дозволять суб'єкту господарювання підвищити ефективність контролю і бухгалтер зможе оперативно надавати інформацію управлінському персоналу для прийняття рішень.

Корпоративні права в системі фінансового та податкового обліку необхідно розглядати в процесі їх придбання, використання та відчуження. Зазначені права виникають унаслідок: 1) заснування (участі в заснуванні) господарської організації

(первинний спосіб набуття корпоративних прав); 2) набуття особою вже існуючих корпоративних прав на підставі вчинення правочинів, спадкування (правонаступництва), рішення суду тощо (похідний спосіб набуття корпоративних прав). Підставами припинення корпоративних прав є: 1) відчуження корпоративних прав (продаж, міна, дарування, внесення до зареєстрованого статутного капіталу тощо); 2) вихід власника корпоративних прав із господарської організації (господарського товариства, кооперативу тощо); 3) виключення власника корпоративних прав із господарської організації; 4) визнання власника корпоративних прав таким, що вибув зі складу господарської організації; 5) припинення господарської організації, відносно якої особа мала корпоративні права.

На підставі дослідження чинної нормативно-правової бази корпоративних прав обґрунтовані податкові наслідки операцій з корпоративними правами акціонерів, що дозволило сформувати інформаційну базу аналітичного відображення на рахунках бухгалтерського обліку цих прав та ефективного проведення внутрішнього контролю за корпоративними правами з метою їх захисту.

На практиці існує проблема підходу до затверджених форм внутрішньої звітності, що унеможлиблює прийняття управлінським персоналом ефективних та оперативних рішень. З метою забезпечення користувачів інформацією про корпоративні права запропоновано для внутрішнього користування форми внутрішнього звіту щодо корпоративних прав (Звіт корпоративних прав за їх елементами та Внутрішній звіт про корпоративні права учасників акціонерного товариства). Зазначені звіти дозволять встановити повноту та своєчасність відображення збільшення та зменшення, нарахування та виплати за різними видами корпоративних прав, що дозволить підприємству уникнути судових спорів щодо розрахунків з власниками цих прав.

При застосуванні акціонерними товариствами МСФЗ обґрунтовано необхідність відображення інформації про корпоративні права фінансової звітності. Ґрунтуючись на нормах МСФЗ і потребах управління, у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» запропоновано корпоративні права відображати додатковою статтею до цієї форми під назвою «Корпоративні активи». Пропонований підхід узгоджується з чинним законодавством у сфері бухгалтерського обліку та вимогами МСФЗ і забезпечує компанію інформацією про корпоративні права акціонерів.

У третьому розділі **«Внутрішній контроль корпоративних прав»** удосконалено методичний інструментарій внутрішнього контролю корпоративних прав. Ефективна організація корпоративного контролю на підприємстві забезпечує можливість отримання керівництвом та власниками достовірної інформації про корпоративні права акціонерів.

Як важливий інструмент корпоративного управління, система внутрішнього контролю служить інформаційною основою управлінських рішень, є одним із критеріїв забезпечення стійкого фінансового стану підприємства.

Стан внутрішнього контролю корпоративних прав акціонерів на підприємствах України у більшості випадків можна охарактеризувати як незадовільний. Основною причиною проблем є те, що власники підприємств, не вповні розуміючи сутність,

мету і завдання внутрішнього контролю, не приділяють належної уваги побудові ефективної системи його здійснення.

Наявність окреслених проблем зумовлює необхідність удосконалення існуючих підходів до формування організаційно-методичних засад внутрішнього контролю корпоративних прав.

Проведення внутрішнього контролю в частині корпоративних прав необхідно здійснювати, ґрунтуючись на концептуальній моделі, яка враховує : мету, суб'єкти, об'єкти, завдання, джерела інформації, організацію і методику та результати контролю.

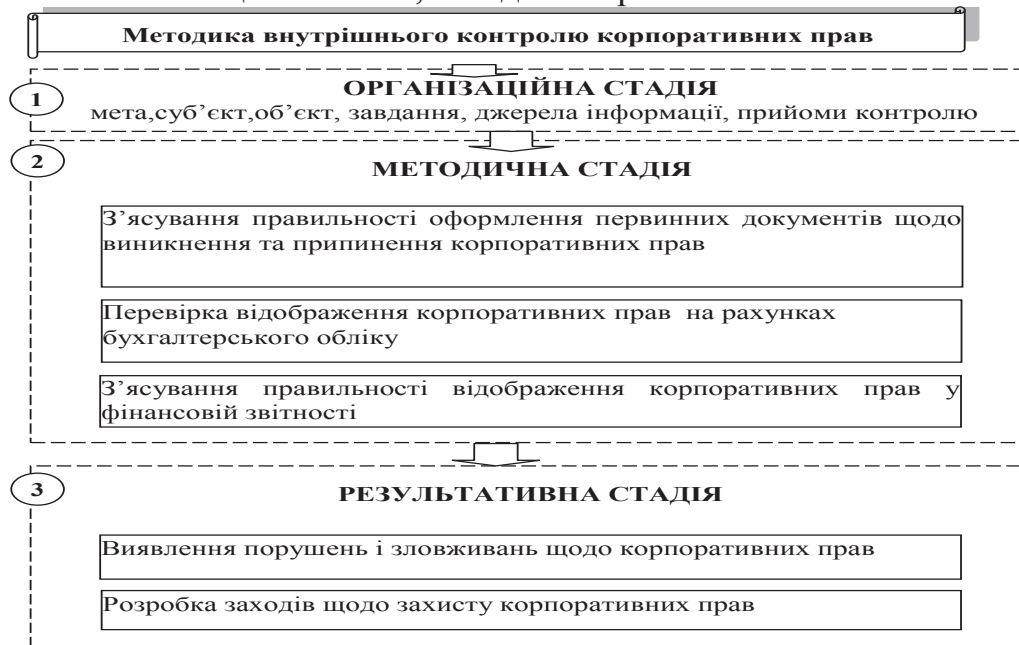
Внутрішній контроль корпоративних прав необхідно здійснювати у певній послідовності, яку представлено організаційною, методичною та результативною стадіями.

Організаційна стадія передбачає визначення: мети - оцінки правильності, достовірності відображення корпоративних прав в системи бухгалтерського облік; суб'єктів - служб внутрішнього контролю; об'єктів контролю - обліково-аналітичної системи та звітності акціонерних товариств з обліку корпоративних прав; завдань - перевірки первинного обліку, відображення на рахунках бухгалтерського обліку, у звітності; джерел інформації; прийомів контролю, необхідних для його здійснення.

Методична стадія внутрішнього контролю корпоративних прав полягає у з'ясуванні правильності оформлення первинних документів, облікового відображення корпоративних прав учасника акціонерного товариства та фінансової звітності.

Виявлення зловживань і порушень корпоративних прав, їх аналіз і встановлення винних осіб здійснюється на результативній стадії внутрішнього контролю. На ній також відбувається перевірка виконання рішень і контроль за здійсненням розроблених пропозицій.

З метою побудови системи внутрішнього контролю корпоративних прав розроблено елементи цієї системи, наведені на рис. 2.

Рис. 2. Методика внутрішнього контролю корпоративних прав

Джерело: розробка здобувача

Ґрунтуючись на ключових завданнях внутрішнього контролю корпоративних прав, запропоновано робочі та зведені документи, що складаються у ході здійснення внутрішнього контролю даних прав, а саме: Програму перевірки корпоративних прав учасників акціонерного товариства; Звіт контролера про результати внутрішньої перевірки корпоративних прав учасників акціонерних товариств. Розроблені документи дозволять визначити перелік необхідних дій щодо перевірки корпоративних прав, а також достовірно представити результати контролю щодо зазначених прав у цілях ефективності корпоративного управління підприємствами.

Обґрунтовані в дисертаційній роботі організаційно-методичні підходи до обліку та контролю корпоративних прав дозволять підвищити якість формування інформації щодо цих прав та сприятимуть прийняттю ефективних рішень в управлінні.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних підходів й розробки практичних рекомендацій з обліку і внутрішнього контролю корпоративних прав акціонерів.

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. Сучасні умови розвитку української економіки визначають підґрунтя для зростання важливості корпоративного сектору. На підставі систематизації термінологічного апарату доведено, що в науковій літературі та нормативних актах сутність поняття «корпоративних прав» визначається з позиції юридичних відносин. Опрацювання теоретичних економіко-правових засад поняття «корпоративних прав» дозволило обґрунтувати його сутнісні характеристики та визначити, як сукупність майнових та немайнових прав акціонера, що знаходять відображення у формі цінних паперів, дивідендів чи частини майна у статутному капіталі акціонерного товариства, а також передбачені статутом і чинним законодавством України. Таке трактування служить основою розвитку організації та методики їх відображення в системі бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю.

2. Теоретичним підґрунтям бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю корпоративних прав є їх класифікація. Відсутність науково обґрунтованої класифікації корпоративних прав акціонерів для цілей бухгалтерського обліку та потреб управління призводить до ускладнення формування інформаційного забезпечення суб'єктів таких корпоративних прав. У дисертаційній роботі удосконалено класифікацію цих прав, а саме, запропоновано класифікаційну ознаку «за об'єктом відображення в бухгалтерському обліку», за якою виділено: право на дивіденди; право на придбання та викуп акцій; право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації; право на виплату вартості майна при виході учасника, з метою правильного та своєчасного їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку й прийняття ефективних управлінських та інвестиційних рішень у сфері корпоративного управління.

3. Законодавчі акти щодо корпоративних прав акціонерів є важливим елементом функціонування суб'єкта господарювання. Ці документи регламентують правові відносини, які виникають при створенні та функціонуванні корпоративного

утворення, права і обов'язки акціонерів, відповідальність осіб та законне відображення операцій в бухгалтерському обліку. Проте законодавча неврегульованість, недосконалість формулювань положень нормативно-правових актів, наявність колізій у сфері корпоративних правовідносин призводять до неоднакового тлумачення та застосування корпоративного законодавства, що викликає потребу у систематизованому розгляді джерел корпоративного права України. У роботі розглянуті податкові наслідки урахування корпоративних прав акціонерів та їх відображення у бухгалтерському обліку. Систематизовані у роботі податкові наслідки операцій з корпоративними правами акціонерів дозволяють сформулювати інформаційну базу для цілей достовірного, аналітичного відображення на рахунках бухгалтерського обліку та ефективного проведення внутрішнього контролю за корпоративними правами з метою їх захисту.

4. За результатами дослідження складових облікової політики, зокрема в частині корпоративних прав учасників акціонерного товариства, запропоновано елементи облікової політики щодо цих прав, а саме: встановлення складу корпоративних прав учасників акціонерного товариства; порядок оцінки корпоративних прав кожного з учасників акціонерного товариства; ведення аналітичного обліку операцій, пов'язаних із корпоративними правами; нарахування та виплата дивідендів учасникам акціонерного товариства; визначення нетипових первинних документів щодо корпоративних прав учасників акціонерного товариства; встановлення форм внутрішньої звітності щодо цих прав; побудова робочого плану рахунків, зокрема, в частині корпоративних прав акціонерів; інформаційне та програмне забезпечення ведення бухгалтерського обліку корпоративних прав; організація системи внутрішнього контролю щодо цих прав з метою їх захисту; встановлення порядку проведення інвентаризації майна, що є внеском до статутного капіталу та засвідчує майнове корпоративне право. Упровадження цих елементів надасть змогу гармонізувати соціальну та економічну політику підприємства для прийняття ефективних управлінських та інвестиційних рішень, що забезпечать стійкий розвиток суб'єкта господарювання.

5. В Україні відсутній комплексний підхід до системи документування корпоративних прав акціонерів, що призводить до неправильного та несвоєчасного відображення цих прав у системі бухгалтерського обліку. Для вирішення проблеми запропоновано форму первинного документа «Картка обліку корпоративних прав учасників акціонерного товариства». Її застосування дозволить підвищити інформативність і дієвість системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю корпоративних прав акціонерів у цілях ефективного корпоративного управління.

6. Запропоновано удосконалити організаційно-методичні аспекти формування й обліку корпоративних прав акціонерів для внутрішнього користування суб'єктів господарювання шляхом уведення додаткового субрахунку за виокремленням аналітичних рахунків (144 «Корпоративні права»: 144.1 «Право на дивіденди»; 144.2 «Право на придбання та викуп акцій»; 144.3 «Право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації»; 144.4 «Право на виплату вартості майна при виході учасника»), що підтверджує їх аналітичність та можливість внутрішнього контролю.

7. На підставі дослідження розкриття інформації у фінансовій звітності запропоновано для акціонерних товариств України внести додаткову статтю «Корпоративні активи» до форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» у

розділ 1 «Необоротні активи», які будуть відображатися на рахунку 144 «Корпоративні права». Введення додаткової статті дає можливість розширеного відображення інформації про корпоративні права акціонерів, відповідно до чинного законодавства та вимог МСФЗ. Розроблено форми внутрішньої звітності: «Звіт корпоративних прав за їх елементами» та «Внутрішній звіт про корпоративні права учасників акціонерного товариства», впровадження яких дозволить забезпечити учасників господарської діяльності всією необхідною інформацією про корпоративні права підприємства.

8. З метою ведення бухгалтерського обліку операцій з корпоративними правами акціонерів та формування якісної інформації щодо цих прав необхідним є застосування сучасних інформаційних технологій. У роботі систематизовано основні підходи до трактування сутності поняття «корпоративна інформаційна система», узагальнено їх особливості та вимоги щодо використання акціонерними товариствами.

9. Розвиток діяльності акціонерних товариств вимагає ефективної організації системи внутрішнього контролю корпоративних прав його учасників. У роботі обґрунтовано, що в Наказі про облікову політику окремими розділами необхідно передбачити: форму організації та тип організаційної структури апарату внутрішнього контролю; організацію та ступінь деталізації внутрішнього контролю в частині корпоративних прав акціонерів; формування системи захисту конфіденційної інформації щодо прав акціонерів у системі внутрішнього контролю; організацію контролю якості перевірок у системі внутрішнього контролю корпоративних прав, що дозволить удосконалити контрольний процес у цілому.

10. Побудовано концептуальну модель внутрішнього контролю корпоративних прав учасників акціонерного товариства, яка має відповідати сучасним вимогам корпоративного управління в контексті забезпечення майнових та немайнових корпоративних прав учасників господарських товариств. Для підвищення якості внутрішнього корпоративного контролю, удосконалено методику внутрішнього контролю корпоративних прав акціонерів. Запропоновано робочі та зведені документи що використовуватимуться в ході здійснення внутрішнього контролю, а саме: Програма перевірки корпоративних прав учасників акціонерного товариства; Звіт контролера про результати внутрішньої перевірки корпоративних прав учасників акціонерного товариства. Ці документи дозволять достовірно представити результати контролю корпоративних прав, що сприятиме ефективності системи корпоративного управління підприємством.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Брадул О. М. Методика внутрішнього контролю кругообороту капіталу в умовах корпоративного управління // Економіка ХХІ сторіччя: проблеми та шляхи їх вирішення : [кол. монографія] / за заг. ред. Г. О. Дорошенко, М. С.Пашкевич ; М-во освіти і науки України, Харк. ін.-т фінансів, Нац. гірн. ун-т / О. М. Брадул, В. А. Шепелюк. – Д. : НГУ, 2014. – С. 38–46. (0,42 друк. арк. особисто автору належить 0,21 друк. арк., розроблено методику внутрішнього контролю в умовах корпоративного управління).

2. Шепелюк В. А. Сучасний стан внутрішнього контролю корпоративних прав

на підприємствах України // Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аудиту та аналізу: теорія, методологія, організація : [кол. монографія] / за заг. ред. О. А. Сарапіної / В. А. Шепелюк. – Херсон : Книжкове вид-во ПП Вишемирський В. С., 2014. – С. 232–242. (0,62 друк. арк.).

3. Шепелюк В. А. Організація бухгалтерського обліку корпоративних прав і відносин // Інноваційний та соціально-гуманітарний розвиток економічних систем в Україні : [кол. монографія] / за заг. ред. О. М. Брадула, Г. В. Самородченко ; М-во освіти і науки України, ПВНЗ «ІДА» / В. А. Шепелюк. – Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2015. – С. 131–137. (0,4 друк. арк.).

Публікації у виданнях, що належать до міжнародних наукометричних баз даних:

4. Шепелюк В. А. Бизнес и его социальная ответственность / В. А. Шепелюк // Экономика. Бизнес. Банки : Международный сборник; Иновационный Центр прикладных научных исследований НОУ «РИМ Университет» – М., 2014. – Вып. 3 (8). – С. 18–26. (0,4 друк. арк.)

Статті у наукових фахових виданнях:

5. Шепелюк В. А. Сутність і роль корпоративного контролю в умовах управління корпоративною власністю / В. А. Шепелюк // ОБЛІК, ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ: наукові нотатки : міжнар. зб. наук. праць. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2014. – Вип. 3. – С. 388–398. (0,6 друк. арк.) .

6. Шепелюк В. А. Сучасна організація системи внутрішнього контролю бізнес-процесів в умовах управління корпоративною власністю / В. А. Шепелюк // ОБЛІК, ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ: наукові нотатки : міжнар. зб. наук. праць. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2014. – Вип. 4. – С. 461–470. (0,6 друк. арк.) .

7. Шепелюк В. А. Шляхи вдосконалення системи внутрішнього контролю бізнес-процесів в умовах застосування комп'ютерних систем / В. А. Шепелюк // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 11 (41), Ч. 2. – С. 416–422. (0,4 друк. арк.) .

8. Шепелюк В. А. Методологічні аспекти організації внутрішнього контролю в умовах корпоративного управління / В. А. Шепелюк // Регіональна бізнес-економіка та управління. Науковий, виробничо - практичний журнал – 2014. – № 4 (44). – С. 118–122. (0,2 друк. арк.).

9. Шепелюк В. А. Передумови виникнення та еволюція корпоративних відносин в системі внутрішнього контролю / В. А. Шепелюк // Вісник Криворізького національного університету. – 2014. – Вип. 37. – С. 276–280. (0,4 друк. арк.).

Тези доповідей:

10. Шепелюк В. А. Побудова системи корпоративного управління / В. А. Шепелюк // Сучасні тенденції розвитку обліково-економічної науки : зб. тез виступів міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2013. – С. 93–95. (0,15 друк. арк.).

11. Шепелюк В. А. Організація бухгалтерського обліку корпоративних прав / В. А. Шепелюк // Актуальні проблеми і перспективи розвитку України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 7 бер. 2014 р.) / за заг. ред. М. М. Палінчак, В. П. Приходько. – Ужгород : Вид. дім «Гельветика», 2014. – С. 224–226. (0,17 друк. арк.).

12. Шепелюк В. А. Сучасні аспекти організації внутрішньогосподарського обліку в корпораціях України /В. А. Шепелюк // Соціально-економічні аспекти розвитку України в контексті євроінтеграції : зб. тез доп. наук.-практ. конф. молодих науковців, здобувачів, викладачів, аспірантів, студентів і учнів (Кривий Ріг, 15 бер. 2014 р.) / під ред. О. М. Брадула. – Кривий Ріг : ПВНЗ ІДА, 2014. – С. 80–82. (0,15 друк. арк.).

Навчальні посібники:

13. Бухгалтерський облік (особливості введення на гірничо-збагачувальних комбінатах України) : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. спец. 7.050106 «Облік і аудит»] / [В. Я. Нусінов, О. М. Брадул, В. А. Шепелюк та ін.]. – Кривий Ріг : КТУ, 2010. – 637 с. (загальний обсяг – 56,05 друк. арк., автору належить 0,96 друк. арк., висвітлено ведення обліку розрахунків з бюджетом та на позабалансових рахунках).

14. Управлінський облік: теорія та практика : [навч.-практ. посіб.] / В. П. Шило, С. Б. Ільїна, В. А. Шепелюк. – К. : Кондор-Видавництво, 2011 р. – 383 с. (загальний обсяг – 25,66 друк. арк., автору належить 6,38 друк. арк., викладено теорія та практика бюджетування і контроль за центрами відповідальності).

15. Судово-бухгалтерська експертиза (за кредитно-модульною системою навчання): [навч.-практ. посіб.] / В. П. Шило, С. Б. Ільїна, В. А. Шепелюк, Т. С. Журба. – К. : Кондор-Видавництво, 2012. – 406 с. (загальний обсяг – 28,8 друк. арк., автору належить 4,06 друк. арк., викладено проведення експертних досліджень фінансових інвестицій, розрахункових операцій та розрахунків з персоналом).

16. Судово-бухгалтерська експертиза : [підруч.] / О. М. Брадул, В. В. Сопко, В. А. Шепелюк та ін. – К. : Кондор-Видавництво, 2013. – 543 с. (загальний обсяг – 47,78 друк. арк., автору належить 5,43 друк. арк., висвітлено проведення експертних досліджень фінансових інвестицій, вартості об'єктів приватизації та розрахункових операцій).

АНОТАЦІЯ

Шепелюк В. А. Бухгалтерський облік і внутрішній контроль з корпоративних прав: організація та методика. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Національна академія статистики, обліку та аудиту, Київ, 2015.

У дисертації обґрунтовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо формування організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю корпоративних прав акціонерів.

Представлено уточнене трактування поняття «корпоративні права», запропоновано методичні підходи та класифікація корпоративних прав відповідно до цілей облікового забезпечення. Розроблено напрями й упроваджено в обліковий процес інструменти розвитку організації та методики бухгалтерського обліку (рахунки, первинні документи, реєстри обліку та форми звітності) та внутрішнього контролю (програма контролю, контрольні форми та інструменти контролю) корпоративних прав на підприємстві з використанням інформаційних облікових технологій.

Ключові слова: акціонер, внутрішній контроль, корпорація, корпоративні права, корпоративний контроль.

АННОТАЦІЯ

Шепелюк В. А. Бухгалтерський учет и внутренний контроль корпоративных прав: организация и методика. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Национальная академия статистики, учета и аудита, Киев, 2015.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических положений и разработке практических рекомендаций по формированию организационно-методических основ бухгалтерского учета и внутреннего контроля корпоративных прав.

Объектом исследования являются процессы учетного отражения и внутреннего контроля корпоративных прав.

Предметом исследования является совокупность теоретических и организационно-методических вопросов бухгалтерского учета и внутреннего контроля корпоративных прав участников акционерного общества.

Представлены теоретические положения, которые раскрывают понятие корпоративных прав, исследованы их сущность и нормативное закрепление в законодательной базе, обеспечивающей эффективное принятие управленческих решений и оперативное реагирование на риски в процессе деятельности предприятия. Усовершенствована классификация корпоративных прав, а именно, предложен классификационный признак «объект отражения в бухгалтерском учете», согласно которому выделены: право на дивиденды; право на приобретение и выкуп акций; право на долю при распределении средств общества при его ликвидации; право на выплату стоимости имущества при выходе участника, что позволит субъекту хозяйствования раскрыть механизм использования корпоративных прав, а также правильно, своевременно и достоверно отразить их в бухгалтерском учете и налоговых расчетах в целях принятия эффективных решений в сфере корпоративного управления.

Исследованы организационные и методические подходы к формированию в учете информации о корпоративных правах и их отображению в отчетности. Предложена модель учетной политики по основным элементам в части корпоративных прав с позиции регламентации оценочной и информационной функций учета, что позволяет обеспечивать признание и разграничение объектов учета в экономической системе эффективного функционирования субъекта. Рекомендованная классификация корпоративных прав обеспечила усовершенствование методического аппарата их отражения в учете путем использования дополнительных счетов. Основываясь на нормах международных стандартов и потребностях управления, проанализированы действующие формы финансовой отчетности акционерных предприятий. Разработана уточненная форма № 1 «Баланс (Отчет о финансовом состоянии)» с предусмотренной дополнительной строкой под названием «Корпоративные активы» для отражения корпоративных прав.

С целью повышения качества контроля за ведением учета и составлением отчетности в части корпоративных прав в работе исследованы существующие методические подходы к внутреннему контролю, послужившие усовершенствованию методики корпоративных прав акционеров, что, в свою очередь, будет содействовать повышению эффективности контрольного процесса организацией. В работе предложены рабочие и сводные документы для осуществления внутреннего контроля, а именно, Программа проверки корпоративных прав участников акционерного общества; Отчет контролера о результатах внутренней проверки корпоративных прав участников акционерного общества, что позволит определить перечень необходимых действий по реализации проверки таких операций, а также достоверно представить результаты осуществления контроля в отношении указанных прав для реализации эффективной системы корпоративного управления предприятием

Ключевые слова: акционер, внутренний контроль, корпорация, корпоративные права, корпоративный контроль.

ANNOTATION

Shepelyuk V. A. Accounting and internal control of corporate rights: organization and methodology. – Manuscript.

The thesis of obtaining a candidate's degree of economic sciences in speciality 08.00.09 – accounting, analysis and audit (by economic activity). – The National Academy of Statistics, Accounting and Audit. – Kyiv, 2015.

The thesis presents theoretical grounds and positions scientific substantiation and practical recommendations due to organizational and methodological principles of accounting and internal control corporate rights.

The interpretation of the essence of the concept of “corporate rights” has been specified in the work; the methodological terms and the classification of corporate rights according to the objectives of the accounting software are investigated. Types of organization and methods of accounting are created and applied into the accounting process (accounts, primary documents, accounting registers and reporting forms) as well as the internal controls (a program monitoring, control forms and tools) of the corporate rights using the accounting information technologies.

Key words: shareholder, internal control, corporation, corporate rights, corporate control.